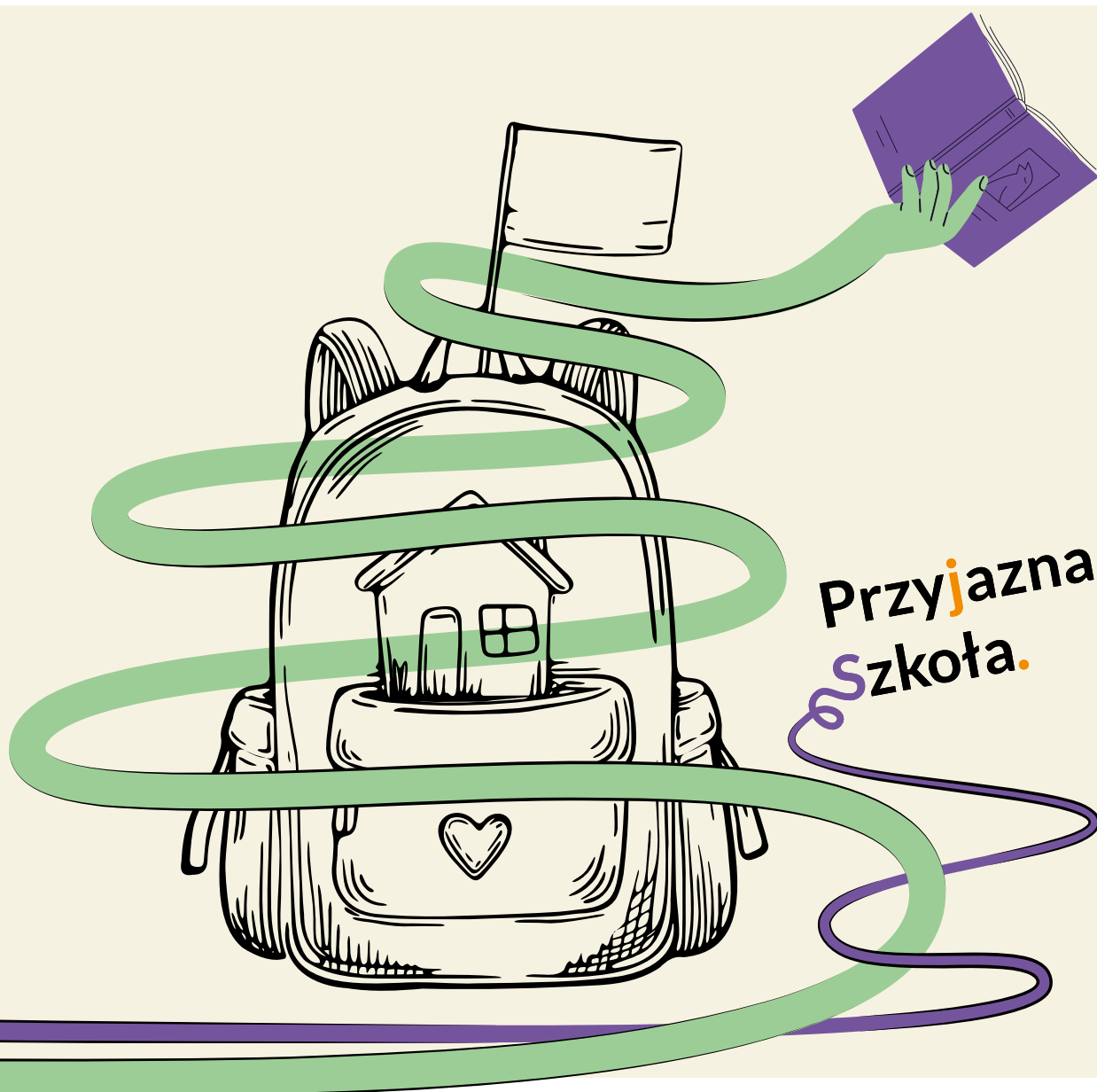


Urszula Majcher-Legawiec

# Pomoc psychologiczno-pedagogiczna dla dzieci i młodzieży z doświadczeniem migracji lub uchodźstwa

MATERIAŁ PRAKTYCZNY DO WYKORZYSTANIA

W BEZPOŚREDNIEJ PRACY NAUCZYCIELA SPECJALISTY





# Spis treści

<b>Wprowadzenie .....</b>	<b>3</b>
<b>1. Scenariusz „Detektyw liter”. Zajęcia korekcyjno-kompensacyjne .....</b>	<b>4</b>
<b>2. Scenariusz „Sylabowe domino”. Zajęcia korekcyjno-kompensacyjne lub dydaktyczno-wyrównawcze.....</b>	<b>6</b>
<b>3. Scenariusz „Lustrzane odbicia i tropy”. Zajęcia korekcyjno-kompensacyjne .....</b>	<b>9</b>
<b>4. Scenariusz „Moja bezpieczna wyspa”. Zajęcia rozwijające kompetencje emocjonalno-społeczne .....</b>	<b>12</b>
<b>5. Scenariusz „Matematyka bez granic”. Zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze z matematyki .....</b>	<b>15</b>
<b>6. Scenariusz „Kapsuła czasu – nasze wspólne wartości”. Lekcja wychowawcza / zajęcia integracyjne .....</b>	<b>18</b>



## Wprowadzenie

Pracę ze scenariuszami powinna poprzedzać lektura poradnika *Pomoc psychologiczno-pedagogiczna dla dzieci i młodzieży z doświadczeniem migracji lub uchodźstwa w perspektywie międzykulturowej, ze szczególnym uwzględnieniem uczniów i uczennic z Ukrainy*, w którym objaśniono konteksty teoretyczne działań zaproponowanych w pracy z dziećmi. Każdy ze scenariuszy opatrzono komentarzem metodycznym.

# 1. Scenariusz „Detektyw liter”

## Zajęcia korekcyjno-kompensacyjne

**Cel:** Usprawnianie percepcji wzrokowej i słuchowej z elementami języka polskiego jako obcego. Ćwiczenie analizy i syntezy wzrokowej oraz utrwalanie różnic między alfabetem łacińskim a cyrylicą.

### Przebieg

- Rozgrzewka – memory obrazkowe, czyli łączenie obrazka z polską nazwą (np. dom, kot, las).
- Zadaniem głównym jest „sortowanie znaków”. Uczeń otrzymuje zestaw liter polskich i ukraińskich. Musi posegregować je do dwóch „koszyków”. Następnie wyszukuje litery, które wyglądają tak samo, ale brzmią inaczej (np. polskie „P” i ukraińskie „R”).
- Relaksacja – rysowanie liter na plecach kolegi lub w tacy z piaskiem (metoda polisensoryczna).

### Karta pracy „Detektyw liter”

**Cel:** Rozróżnianie alfabetów i analiza wzrokowa.

#### Zadanie 1

Pokoloruj na niebiesko litery, które występują **tylko w języku polskim**. Pokoloruj na żółto te, które są **tylko w języku ukraińskim**. Te, które wyglądają tak samo – zostaw białe.

A, А, Б, Ї, Ђ, E, Е, Ф, K, Ł, M, П, O, Ó, Ж, Ѕ, Ю, Џ, А

#### Zadanie 2

Połącz linią wielką literę z jej małym odpowiednikiem.

A	ą
А	b
B	a
Ѓ	ć

### Komentarz metodyczny

Scenariusz został zaprojektowany w odpowiedzi na specyficzne wyzwanie: transfer z alfabetu cyrylicy na łaciński przy jednoczesnym występowaniu trudności o charakterze dyslektycznym lub percepcyjnym.

## Cele zajęć (co chcemy osiągnąć?)

### ■ Cel poznawczy

Uczeń rozpoznaje i różnicuje znaki graficzne alfabetu polskiego i ukraińskiego. Potrafi wskazać litery unikalne dla obu systemów oraz te o identycznym kształcie, ale różnej wartości fonetycznej.

### ■ Cel terapeutyczny (korekcyjno-kompensacyjny)

Usprawnianie percepcji wzrokowej (analizy i syntezy) oraz koordynacji wzrokowo-ruchowej. Ćwiczenie uwagi selektywnej (wyławianie konkretnej litery spośród innych).

### ■ Cel lingwistyczny

Budowanie podstawowego słownictwa szkolnego w języku polskim poprzez łączenie symbolu graficznego z realnym przedmiotem (desygnatem).

### ■ Cel emocjonalny

Redukcja lęku przed „obcym” pismem i budowanie poczucia kompetencji poprzez bazowanie na tym, co uczeń już zna (litery wspólne).

## Konteksty teoretyczne (dlaczego to działa?)

- Dziecko na tym etapie potrzebuje fizycznego kontaktu z materiałem. Sortowanie liter, wyklejanie ich czy szukanie w przestrzeni sali przenosi abstrakcyjny znak w świat przedmiotów konkretnych (etap operacji konkretnych – teoria Piageta).
- Zamiast suchego czytania z tablicy, uczeń „tropi” litery, dotyka ich, porusza się po sali. Angażujemy różne kanały sensoryczne, co przyspiesza proces zapamiętywania – ślady pamięciowe (inteligencja wizualno-przestrzenna i kinestetyczna – teoria Gardnera).
- Sala lekcyjna staje się bezpiecznym miejscem, napisy dwujęzyczne na przedmiotach (ławka, tablica) tworzą inkluzywne środowisko, które „mówi” do dziecka w obu językach (mikrosystem – model Bronfenbrennera).
- Rozumiemy, że dla ucznia z Ukrainy proces ten jest bardziej obciążający poznawczo, dlatego stosujemy techniki *scaffoldingu* (rusztowania).

## Korzyści dla ucznia

Szybkie opanowanie liter wspólnych (A, K, M, O) buduje motywację wewnętrzną i poczucie sukcesu.

## Korzyści dla nauczyciela

Praca z kartą „Detektyw liter” pozwala szybko ocenić, czy uczeń ma trudności wzrokowe (np. mylenie b/d), czy tylko językowe. To spostrzeżenie jest gotową diagnozą i założeniem do opracowania indywidualnego programu pracy z uczniem. Scenariusz pozwala ponadto zaangażować ucznia cudzoziemskiego w pracę grupy bez konieczności biegłej znajomości języka.

## 2. Scenariusz „Sylabowe domino”

### Zajęcia korekcyjno-kompensacyjne lub dydaktyczno-wyrównawcze

**Cel:** Rozwijanie umiejętności czytania i pisania w języku polskim poprzez naukę analizy i syntezy sylabowej.

#### Przebieg

Rozgrzewka słuchowa – zabawa „Echo”. Nauczyciel wypowiada nazwy przedmiotów znajdujących się w klasie, dzieląc je na sylaby (np. „ze-szyt”, „tab-li-ca”). Uczeń ma za zadanie „odbić echo”, czyli klasnąć tyle razy, ile słyszy sylab, i wypowiedzieć całe słowo.

#### Karta pracy

- Uczeń przygląda się rozsypanym sylabom na karcie. Nauczyciel prosi o odczytanie głośno pojedynczych sylab wybranych wyrazów.
- Uczeń łączy linią sylaby tworzące wyrazy. Nauczyciel zachęca do sprawdzania: „Czy takie słowo istnieje?”. To uczy samokontroli.
- Po poprawnym połączeniu uczeń zapisuje wyrazy w wyznaczonych miejscach. Ważne jest zwrócenie uwagi na staranność pisma (kształt liter łańskich).

#### Aktywizacja „tu i teraz”

- Uczeń podchodzi do przedmiotów lub wskazuje te, których nazwy właśnie zapisał na karcie pracy (np. ławka, tablica, kredka, piórniki).
- Może nakleić na nich małe karteczki samoprzylepne z zapisanymi słowami. To wzmacnia pamięć operacyjną i łączy symbol z rzeczywistym obiektem.

#### Podsumowanie i wyzwanie

- Jeśli uczeń zna już podstawy polskiego, nauczyciel prosi o ułożenie prostego zdania z jednym z wyrazów (np. „To jest mój piórniki”).
- Nauczyciel docenia ucznia za każde poprawnie złożone słowo (budowanie poczucia kompetencji wg Deci/Ryana).



## Karta pracy „Sylabowe domino”

**Cel:** Ćwiczenie czytania sylabowego i syntezy słuchowej.

### Zadanie 1

Połącz sylaby tak, aby powstały nazwy przedmiotów, które widzisz w klasie. Zapisz gotowe słowa.

**ŁAW- | -KA** → .....

**TAB- | -LI- | -CA** → .....

**KRE- | -DA** → .....

**PIÓR- | -NIK** → .....

Czy potrafisz nazwać te rzeczy w języku pierwszym? Powiedz je na głos.

### Komentarz metodyczny

Metoda sylabowa jest uznawana za jedną z najskuteczniejszych w uczeniu czytania, w nauczaniu języka polskiego jako obcego oraz w terapii pedagogicznej, ponieważ sylaba jest dla dziecka bardziej naturalną i słyszalną jednostką niż pojedyncza głoska. Scenariusz koncentruje się na syntezie i analizie słuchowo-wzrokowej na poziomie sylaby.

### Cele zajęć (co chcemy osiągnąć?)

#### ■ Cel dydaktyczny

Opanowanie mechanizmu składania wyrazów z sylab. Uczeń uczy się, że słowo to struktura złożona z mniejszych, rytmicznych części.

#### ■ Cel lingwistyczny

Rozbudowa słownictwa czynnego i biernego związanego z najbliższym otoczeniem ucznia (sala lekcyjna). Przełamanie bariery przed wypowiedzianiem długich polskich słów.

#### ■ Cel terapeutyczny

Rozwijanie umiejętności dokonywania syntezy (łączenia) części w całość. Ćwiczenie pamięci sekwencyjnej (zapamiętanie kolejności sylab w wyrazie).

#### ■ Cel komunikacyjny

Umożliwienie uczniowi nazwania swoich potrzeb w klasie (typu: „Proszę kredkę”, „Gdzie jest tablica?”).

### **Konteksty teoretyczne (dlaczego to działa?)**

- Dziecko uczy się poprzez budowanie struktur. Sylaby to „klocki”, z których uczeń samodzielnie konstruuje znaczenia (teoria Piageta).
- Domino sylabowe wymaga logicznego dopasowania części do całości. Angażujemy myślenie analityczne, które u uczniów cudzoziemskich często wyprzedza umiejętności językowe (inteligencja lingwistyczna i logiczna – teoria Gardnera).
- Uczeń, który potrafi sam „złożyć” słowo, czuje wzrost kompetencji. To z kolei buduje motywację wewnętrzną do dalszej nauki polskiego (teoria autodeterminacji).
- Język polski charakteryzuje się dominacją akcentu na przedostatniej sylabie. Praca na sylabach naturalnie przygotowuje ucznia do poprawnej polskiej intonacji i rytmu mowy.

### **Korzyści dla ucznia**

Czytanie sylabami eliminuje uciążliwe literowanie, które często zniechęca dzieci do lektury. Uczeń szybciej zaczyna czytać i uczy się poprawnej wymowy. Możliwość fizycznego „dotknięcia” słowa (jeśli potniemy kartę na kafelki) ułatwia zapamiętywanie i jest drogą do sukcesu.

### **Korzyści dla nauczyciela**

Nauczyciel widzi, że uczeń zaczyna rozumieć polecenia, bo zna kluczowe słowa z „domina”. Obserwacja, jak uczeń łączy sylaby, pozwala wykryć trudności z pamięcią słuchową lub analizą wzrokową i jest to początek diagnozy ewentualnych trudności oraz punkt wyjścia do sformułowania indywidualnego programu wsparcia. Materiał można wykorzystać zarówno na zajęciach wyrównawczych, jak i podczas krótkiej przerwy śródlekcyjnej.

### 3. Scenariusz „Lustrzane odbicia i tropy” Zajęcia korekcyjno-kompensacyjne

**Cel:** Usprawnienie percepcji wzrokowej i orientacji przestrzennej.

#### Przebieg

#### Wprowadzenie – trening orientacji w schemacie ciała

- Zabawa „Lustro”. Nauczyciel i uczeń stają naprzeciw siebie. Nauczyciel podnosi prawą rękę, uczeń musi zrobić to samo (jak w lustrze). Potem nauczyciel dotyka lewego ucha, prawego kolana itd.
- Celem jest uświadomienie dziecku kierunkowości (lewa/prawa strona), co jest fundamentem do rozróżniania liter b – d, p – g.

#### Karta pracy – zadanie 1

- Nauczyciel pokazuje uczniowi litery „b” i „d” wycięte z papieru lub ułożone z klocków. Pokazuje, że „b” ma brzuszek z przodu (idzie do przodu), a „d” ma brzuszek z tyłu (plecy).
- Uczeń wykonuje zadanie na karcie, wyszukując litery w ciągu znaków.

#### Karta pracy – zadanie 2

- Nauczyciel wyjaśnia, że niektóre litery są „wspólne” dla alfabetu polskiego i ukraińskiego (identyczny kształt graficzny).
- Uczeń szuka drogi w labiryncie, odczytując głośno każdą literę: „A”, „K”, „M”...
- Celem jest budowanie pewności siebie u ucznia cudzoziemskiego – pokazujemy mu, że „już coś zna”, co obniża poziom stresu.

#### Karta pracy

**Cel:** Ćwiczenie kierunkowości, eliminacja inwersji literowej (np. mylenia b/d, p/g) oraz koordynacja wzrokowo-ruchowa.

#### Zadanie 1

Znajdź parę. Otocz pętlą wszystkie litery „b” na niebiesko, a wszystkie litery „d” na czerwono. Uważaj, są do siebie bardzo podobne!

**b d p b g d q b d p d b g b d**

## Zadanie 2

Literowy labirynt (Літерний лабіринт). Pomóż polskiej literze „**A**” (czerwona) dotrzeć do ukraińskiej litery „**A**” (niebieska). Możesz poruszać się tylko po polach, na których są litery występujące w **obu językach** (identyczne znaki).

<b>A</b>	K	M	T
Ą	Б	О	Е
Ć	Д	Ł	Х
Ż	Ю	Ę	<b>A</b>

### Komentarz metodyczny

Materiał ten koncentruje się na funkcjach percepcyjno-motorycznych, które są kluczowe dla uczniów przechodzących z cyrylicy na alfabet łaciński oraz dla dzieci z ryzykiem dysleksji. Scenariusz pozwala na ćwiczenie procesu różnicowania znaków graficznych i orientacji w przestrzeni kartki.

### Cele zajęć (co chcemy osiągnąć?)

#### ■ Cel terapeutyczny (orientacja przestrzenna)

Utrwalenie rozróżniania kierunków (lewa–prawa, góra–dół). Jest to fundament zapobiegania inwersji literowej (mylenia liter o podobnym kształcie, jak b – d, p – g).

#### ■ Cel poznawczy (dyskryminacja wzrokowa)

Rozwijanie umiejętności wyodrębniania detali w znaku graficznym. Uczeń uczy się zauważać drobne różnice w położeniu elementów litery (np. po której stronie jest „brzuszek”).

#### ■ Cel adaptacyjny (integracja alfabetów)

Budowanie pomostu między alfabetem ukraińskim a polskim. Uczeń identyfikuje znaki tożsame graficznie, co obniża lęk przed „nowym” i „obcym” kodem.

#### ■ Cel grafomotoryczny

Doskonalenie precyzji ruchów ręki piszącej oraz utrwalanie prawidłowego kierunku kreślenia liter łacińskich.

### Konteksty teoretyczne (dlaczego to działa?)

- Zanim dziecko zacznie operować na symbolach (czytać), musi opanować orientację w schemacie własnego ciała. Zabawa w „lustro” przekłada doświadczenie fizyczne na pracę z kartką papieru (rozwój operacyjny – teoria Piageta).



- Scenariusz angażuje zdolność do wizualizacji kształtów i ich rotacji w umyśle. Jest to kluczowe dla uczniów, którzy w alfabecie języka pierwszego mają litery wyglądające jak polskie, ale brzmiące inaczej (np. ukraińskie „B” to polskie „W”) (inteligencja wizualno-przestrzenna – teoria Gardnera).
- Ćwiczenia te ułatwiają dziecku funkcjonowanie w szkole – sprawiają, że teksty w podręcznikach przestają być „szumem wizualnym”, a stają się uporządkowanym zbiorem rozpoznawalnych znaków (mezosystem – model Bronfenbrennera).

### **Korzyści dla ucznia**

Uczeń popełnia mniejszą liczbę błędów typu „lustrzanego” w pisaniu i czytaniu, co bezpośrednio przekłada się na lepsze oceny i pewność siebie. Dzięki labiryntowi liter wspólnych uczeń widzi, że jego dotychczasowa wiedza (cyrylica) jest przydatna również w Polsce.

### **Korzyści dla nauczyciela**

Nauczyciel ma możliwość odróżnienia braku znajomości języka od głębszych deficytów percepcji wzrokowej lub lateralizacji, przygotowania diagnozy oraz ewentualnie programu wsparcia ucznia. Zadania są skonstruowane tak, by uczeń mógł je wykonać nawet przy bardzo niskiej znajomości języka polskiego, pracując w grupie/klasie w swoim tempie i zakresie. Wyzwania są dostosowane do jego możliwości.

## 4. Scenariusz „Moja bezpieczna wyspa”

### Zajęcia rozwijające kompetencje emocjonalno-społeczne

**Cel:** Redukcja lęku, budowanie relacji w grupie, identyfikacja źródeł wsparcia.

#### Przebieg

- „Dziś czuję się jak...” – wybieranie karty z emotikonem lub kolorem określającym nastrój.
- Praca plastyczna – tworzenie mapy „Moja bezpieczna wyspa”. Uczeń rysuje miejsca, osoby i rzeczy, które dają mu siłę (np. rodzina, ulubiona zabawka, polski kolega).
- Tworzenie mapy wsparcia – nauczyciel proponuje zaproszenie na wyspę dorosłych, którzy mogą pomóc. Łączenie linii od „wyspy” do osób w szkole, do których można zwrócić się o pomoc (nauczyciel, pedagog itp.).

Karta pracy „Moja bezpieczna wyspa” (emocje/TUS)

**Cel:** Identyfikacja zasobów i redukcja lęku.

**Narysuj swoją wyspę (Намалюй свій острів).** W centralnym punkcie narysuj siebie. Wokół dorysuj elementy zgodnie z instrukcją:

- Kotwica (Якір): Napisz imię osoby, która najbardziej Ci pomaga w Polsce.
- Latarnia morska (Маяк): Czego chcesz się nauczyć w tym roku?
- Łódź ratunkowa (Рятувальний човен): Co robisz, gdy jest Ci smutno? (np. słucham muzyki, rysuję).
- Palma (Пальма): Twoje ulubione wspomnienie z domu.

#### Karta pracy „Moi Latarnicy – sieć wsparcia”

**Cel:** Identyfikacja osób pomocnych, budowanie poczucia przynależności i bezpieczeństwa.

#### Instrukcja (Інструкція)

Twoja „bezpieczna wyspa” jest otoczona przez morze. Czasami na morzu pojawia się mgła lub sztorm. Wtedy potrzebujesz Latarników – osób, które wskażą Ci drogę i pomogą poczuć się pewnie.



### Zadanie 1

Na każdej latarni morskiej wpisz imię osoby, do której możesz się zwrócić w konkretnej sytuacji.

Latarnia w SZKOLE (Маяк у ШКОЛІ): Kto pomoże Ci, gdy nie rozumiesz zadania lub ktoś ci dokucza?

Imię: .....

Latarnia w DOMU (Маяк ВДОМА): Kto zawsze Cię wysłucha i przytuli?

Imię: .....

Latarnia RÓWIEŚNIKÓW (Маяк ДРУЗИВ): Z kim lubisz się bawić lub rozmawiać na przerwie?

Imię: .....

### Zadanie 2

Dokończ zdania, które pomogą Ci poprosić o pomoc, gdy jej potrzebujesz (możesz skorzystać z podpowiedzi).

- Przepraszam, czy może mi Pani/Pan pomóc z .....
- Nie rozumiem tego zadania, czy możemy .....
- Czuję się teraz ..... Czy mogę chwilę odpocząć?

### Zadanie 3

Narysuj światło latarni. Użyj koloru, który najbardziej kojarzy Ci się z bezpieczeństwem i spokojem.

### Komentarz metodyczny

Karty pracy „Moja bezpieczna wyspa” i „Moi Latarnicy” koncentrują się na dobrostanie psychicznym, poczuciu bezpieczeństwa i sieci wsparcia społecznego. Jest to fundament pomocy psychologiczno-pedagogicznej dla uczniów z doświadczeniem uchodźczym i migracyjnym. Praca z tymi kartami to proces budowania rezyliencji (odporności psychicznej). Uczeń, który stracił poczucie stabilności (dom, kraj), musi na nowo zdefiniować swoje „bezpieczne bazy” (kotwice) w polskiej szkole.

### Cele zajęć (co chcemy osiągnąć?)

#### ■ Cel terapeutyczny

Redukcja lęku poprzez wizualizację zasobów. Uczeń uczy się oddzielać sferę trudności od sfery, w której czuje się sprawczy i bezpieczny.

### ■ **Cel diagnostyczny**

Rozpoznanie, kto i co stanowi realne oparcie dla dziecka. Pozwala to nauczycielowi dowiedzieć się, jakie pasje i osoby są dla ucznia kluczowe.

### ■ **Cel komunikacyjny**

Nauka konkretnych zwrotów, które pozwalają przełamać barierę w sytuacjach kryzysowych w szkole.

### ■ **Cel integracyjny**

Uświadomienie uczniowi, że w nowym środowisku (mikrosystemie szkoły) istnieją „Latarnicy” – osoby, których rolą jest udzielenie wsparcia.

## **Konteksty teoretyczne (dlaczego to działa?)**

- Uczeń cudzoziemski często doświadcza lęku separacyjnego i braku stabilności. Karta „Moja bezpieczna wyspa” pomaga stworzyć symboliczną bazę, która daje odwagę do eksploracji nowego środowiska (nauki) (bezpieczna baza – teoria przywiązania Bowlby’ego).
- Karta „Moi Latarnicy” mapuje bezpośrednie otoczenie dziecka (mikrosystem). Pomaga zrozumieć, że wsparcie płynie z różnych źródeł: od rodziców (dom), rówieśników (klasa) i dorosłych w szkole (nauczyciele) (mikrosystem – teoria Bronfenbrennera).
- Poprzez akceptację ukraińskich nazw i doświadczeń (np. wspomnienie z domu na wyspie), szkoła staje się miejscem bezpiecznej wymiany kulturowej, a nie asymilacji (model kompetencji międzykulturowych Deardorff).

## **Korzyści dla ucznia**

Uczeń ma szansę odzyskać kontrolę – przestaje czuć się „ofiarą losu”, a zaczyna widzieć sieć wsparcia, którą może aktywować. Praca plastyczna i wizualizacja obniża poziom stresu – działa kojąco na układ nerwowy, ułatwiając wejście w tryb uczenia się.

## **Korzyści dla nauczyciela**

Nauczyciel poznaje pasje dziecka, co może wykorzystać do motywowania go na lekcjach przedmiotowych. Dzięki temu, że dowiaduje się, kogo uczeń uważa za „Latarnika”, wie, kogo zaangażować, gdy dziecko ma gorszy dzień.



## 5. Scenariusz „Matematyka bez granic” Zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze z matematyki

**Cel:** Przełamanie bariery językowej poprzez uniwersalny język liczb; wyrównanie braków w ułamkach/procentach.

### Przebieg

- Nauczyciel pokazuje działania na konkretnych przedmiotach (np. klocki, owoce do ułamków).
- Zadanie „Sklep wielokulturowy” – uczniowie otrzymują gazetki promocyjne z Polski i Ukrainy (przeliczanie walut, obliczanie procentowych obniżek).
- Uczeń sam wybiera poziom trudności zadania (brązowe, srebrne lub złote karty pracy – nauczyciel przygotowuje karty o różnym stopniu trudności).

### Karta pracy „Matematyka w sklepie”

**Cel:** Praktyczne liczenie i przełamanie bariery językowej.

#### Zadanie 1

**Zakupy na podwieczorek (Закупівля на полуденок).** Masz do wydania **20 zł**. Wybierz produkty z listy i oblicz, ile zapłacisz.

Produkt (Товар)	Cena (Ціна)	Wybieram (Вибираю)	Koszt (Вартість)
Jabłko (Яблуко)	1,50 zł		
Sok (Сік)	3,20 zł		
Bułka (Булочка)	0,80 zł		
Czekolada (Шоколад)	4,50 zł		
RAZEM (РАЗОМ)			..... zł

Nauczyciel wprowadza działania na częściach (ułamki), zapisując je i nazywając po polsku.

### Karta pracy „Geometria wokół nas” (wyrównawcze)

**Cel:** Utrwalenie nazw figur geometrycznych poprzez obserwację otoczenia.



## Zadanie 2

Znajdź w klasie przedmioty, które kształtem przypominają poniższe figury. Wpisz ich nazwy lub narysuj je.

- koło (коло) .....
- kwadrat (квадрат) .....
- trójkąt (трикутник) .....
- prostokąt (прямокутник) .....

## Wyzwanie

Narysuj dom, używając tylko tych czterech figur.

## Komentarz metodyczny

Matematyka jest często nazywana „językiem uniwersalnym”. Dla ucznia cudzoziemskiego, który przeżywa frustrację z powodu barier w komunikacji werbalnej, sukces na lekcji matematyki może być kluczowy dla utrzymania samooceny i poczucia sprawczości – sukces może mieć wymiar pozawerbalny.

## Cele zajęć (co chcemy osiągnąć?)

### ■ Cel dydaktyczny

Utrwalenie umiejętności wykonywania operacji arytmetycznych (dodawanie, odejmowanie, ułamki, procenty) w oparciu o polskie nazewnictwo matematyczne.

### ■ Cel terapeutyczny

Wykorzystanie obszaru, w którym uczeń czuje się kompetentny, do budowania jego pewności siebie w nowym środowisku szkolnym (teoria Deci/Ryana).

### ■ Cel lingwistyczny

Przyswojenie słownictwa operacyjnego (np. „suma”, „wynik”, „razem”, „reszta”) oraz nazw figur i jednostek miar, które są niezbędne do funkcjonowania na lekcjach przedmiotowych.

### ■ Cel praktyczny

Przygotowanie ucznia do samodzielnego funkcjonowania w polskiej rzeczywistości (zakupy, przeliczanie walut, orientacja w przestrzeni).

## Konteksty teoretyczne (dlaczego to działa?)

- Wykorzystujemy typ inteligencji logiczno-matematycznej jako „kanał wejściowy” do nauki języka polskiego. Dla wielu uczniów z Ukrainy poziom matematyki w ich ojczystym systemie jest bardzo wysoki – pozwalamy im więc „zabłysnąć” wiedzą przedmiotową mimo barier językowych (teoria Gardnera).



- Karta pracy „Matematyka w sklepie” stanowi rusztowanie (*scaffolding*) – uczeń nie musi budować zdań, by rozwiązać problem. Skupia się na danych, a język polski pojawia się jako naturalne narzędzie opisu wyniku.
- Umiejętność zrobienia zakupów i przeliczenia reszty łączy system szkolny z systemem rodzinnym (pomoc rodzicom w codziennych sprawach), co podnosi status dziecka w rodzinie migranckiej (mezosystem – teoria Bronfenbrennera).

### **Korzyści dla ucznia**

Uczeń widzi, że „nie wie wszystkiego”, ale matematykę „ogarnia”, więc rośnie jego poczucie kompetencji. To chroni przed depresją akulturacyjną. Nabyte umiejętności są użyteczne, np. liczenie reszty może być natychmiast przydatne w życiu codziennym poza szkołą.

### **Korzyści dla nauczyciela**

Nauczyciel może odróżnić braki w wiedzy matematycznej od trudności ze zrozumieniem polecenia. To spostrzeżenie pomoże w diagnozie i zbudowaniu programu wsparcia ucznia. Matematyka ma potencjał inkluzyjny, pozwala na wspólną pracę uczniów polskich i cudzoziemskich przy jednym zadaniu bez barier językowych.



## 6. Scenariusz „Kapsuła czasu – nasze wspólne wartości”. Lekcja wychowawcza / zajęcia integracyjne

**Cel:** Integracja grupy, docenienie różnorodności kulturowej (model Deardorff).

### Przebieg

- **Burza mózgów: Co nas łączy?** Wypisywanie podobieństw (np. wszyscy lubimy pizzę, gramy w Minecrafta).
- **Prezentacja skarbów** – każdy uczeń (polski i ukraiński) mówi o jednej tradycji ze swojego domu.
- **Wspólnym celem** jest stworzenie plakatu „Zasady naszej klasy”, na którym ważne pojęcia (szacunek, pomoc) są zapisane w obu językach.

### Karta pracy „Nasza klasowa kapsuła czasu”

**Cel:** Budowanie wspólnej tożsamości grupowej i docenianie różnorodności.

#### Instrukcja (Інструкція)

Wyobraź sobie, że nasza klasa wysłała w kosmos kapsułę czasu, która ma opowiedzieć o nas mieszkańcom innej planety. Uzupełnij informacje o sobie, aby kapsuła była kompletna!

#### 1. Mój ślad w klasie (Мій слід у класі)

Narysuj lub napisz, co najbardziej lubisz robić na przerwach z kolegami/koleżankami. ....

.....

#### 2. Skarby naszej kultury (Скарби нашої культури)

Wpisz jedną rzecz z Twojego domu (tradycja, jedzenie, piosenka), którą chciałbyś/chciałabyś pokazać całej klasie.

**Moja tradycja to:** .....

.....

#### 3. Językowy most (Мовний міст)

Wybierz jedno słowo, które jest dla Ciebie ważne – zapisz je w dwóch językach.

**Po polsku:** ..... **Po ukraińsku (Українською):** .....



#### 4. Nasza wspólna obietnica (Наша спільна обіцянка)

Wybierz jedną wartość, która jest najważniejsza w naszej klasie – zaznacz serduszkami.

[ ] Pomoc (Допомога) [ ] Zabawa (Гра) [ ] Szacunek (Повага) [ ] Uśmiech (Посмішка).

#### Karta pracy „Drzewo naszych talentów” (integracja)

**Cel:** Budowanie poczucia wartości i integracja grupy

##### Instrukcja

Na każdym liście drzewa wpisz jedną rzecz, którą potrafisz robić dobrze (np. gram w piłkę, ładnie rysuję, szybko biegam, znam dwa języki).

Nauczyciel lub uczeń wycina liście i przymocowuje je do wspólnego dużego drzewa na gazetce klasowej.

##### Pytanie

Spójrz na drzewo klasy. Czego możesz nauczyć się od swojego kolegi lub koleżanki?

##### Komentarz metodyczny

Obie karty pracy koncentrują się na budowaniu potencjału ucznia (kapitał osobisty) oraz integracji grupy (kapitał społeczny). Oba narzędzia są kluczowe w procesie włączania ucznia cudzoziemskiego do społeczności szkolnej. Praca z tymi kartami pozwala na przejście od skupienia na deficytach (czego uczeń nie umie po polsku) do skupienia na zasobach (co uczeń wnosi do klasy).

##### Cele zajęć (co chcemy osiągnąć?)

###### ■ Cel terapeutyczny

Wzmocnienie samooceny ucznia poprzez identyfikację jego mocnych stron, które są niezależne od znajomości języka (np. sport, plastyka, empatia).

###### ■ Cel integracyjny

Poszukiwanie punktów wspólnych między uczniami z różnych krajów. Budowanie tożsamości grupowej („nasza klasa”).

###### ■ Cel poznawczy

Nauka doceniania różnorodności. Zrozumienie, że każdy uczeń jest „elementem układanki”, bez którego klasa nie byłaby kompletna.



### **Konteksty teoretyczne (dlaczego to działa?)**

- Odchodzimy od oceniania ucznia wyłącznie przez pryzmat ocen. Uczeń cudzoziemski, który ma trudności z gramatyką, może być „liderem” na liściu drzewa w kategorii inteligencji kinestetycznej lub wizualnej (teoria Gardnera).
- Publiczne pokazanie talentu ucznia na „drzewie” zaspokaja jego potrzebę bycia skutecznym i zauważonym przez rówieśników (teoria autodeterminacji).
- Kapsuła czasu tworzy „bezpieczną narrację” o przyszłości. Pomaga uczniom z doświadczeniem traumy zakotwiczyć się w teraźniejszości i z nadzieją patrzeć w jutro (budowanie rezyliencji – MHPSS).
- Kapsuła łączy wartości wyniesione z domu (system rodzinny) z wartościami szkolnymi, tworząc spójny świat wartości dla dziecka (mezosystem – teoria Bronfenbrennera).

### **Korzyści dla ucznia**

Uczeń przestaje być „przezroczysty” – staje się widoczny. Jego talent (np. gra na instrumencie) zostaje nazwany i doceniony przez grupę. Buduje poczucie przynależności – świadomość, że „moje słowo i moja tradycja są w klasowej kapsule”, buduje silną więź z nowym miejscem. Działając, uczy się prosić o pomoc i oferować wsparcie, np. podczas tworzenia wpisów w kapsule (elementy TUS).

### **Korzyści dla nauczyciela**

Nauczyciel widzi, kto w klasie czuje się wyobcowany (trudność z wpisaniem czegoś do kapsuły) i wymaga wsparcia. Jest to okazja do przeprowadzenia obserwacji diagnostycznej. Skupienie na wspólnych wartościach obniża napięcia międzykulturowe i buduje kulturę empatii oraz redukuje ryzyko wystąpienia konfliktu. Finalnie powstaje dekoracja symboliczna, do której można odnosić się wielokrotnie – wypełnione „drzewo” to doskonały element wizualny do sali, pokazujący inkluzywność szkoły.

**Autorka:** Urszula Majcher-Legawiec

**Redakcja językowa:** Michał Pranke

**Projekt okładki:** Michalina Walusiak

**Skład:** Michał Pranke

**Wydawca:**

Instytut Badań Edukacyjnych – Państwowy Instytut Badawczy

ul. Górczewska 8, 01-180 Warszawa

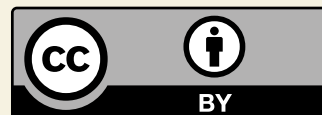
tel. (22) 241 71 00; [www.ibe.edu.pl](http://www.ibe.edu.pl)



INSTYTUT BADAŃ  
EDUKACYJNYCH  
Państwowy Instytut Badawczy

Publikacja dostępna na licencji Creative Commons

Uznanie Autorstwa 4.0.



**ISBN:** 978-83-68747-27-0

**Wzór cytowania:**

Majcher-Legawiec, U. (2026). *Pomoc psychologiczno-pedagogiczna dla dzieci i młodzieży z doświadczeniem migracji lub uchodźstwa. Materiał praktyczny do wykorzystania w bezpośredniej pracy nauczyciela specjalisty*. Instytut Badań Edukacyjnych – Państwowy Instytut Badawczy. Instytut Badań Edukacyjnych – Państwowy Instytut Badawczy.

Warszawa 2026

Opracowanie powstało w ramach zadania zleconego przez MEN pod nazwą „Dobrostan Społeczności Szkolnej”, o którym mowa w module 2. Rządowego programu wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży „Przyjazna szkoła” w latach 2025–2027.

Publikacja współfinansowana ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021–2027, działanie 04.17 „Szkoła dla wszystkich”.

Egzemplarz bezpłatny